

naar arbeidskrachten, dan stijgt tevens het loon. In sommige takken van bedrijf, waar tijdelijk een groot tekort aan arbeidskrachten ontstaan is, kunnen de loonen zoodoende wel boven de waarde stijgen. (Zooals bekend heeft de arbeidersklasse in het naoorlogsche kapitalisme met permanente werkloosheid te kampen, waardoor het loon blijvend beneden de waarde komt te liggen. Het is nu echter nog niet de tijd, dit vraagstuk te behandelen. Bij de bespreking van de stagnatie van het kapitalisme als productiesysteem komen we daarop terug.)

De vakvereenigingen probeeren die schommelingen in de loonen zooveel mogelijk te beperken, door ze in collectieve contracten voor kortere of langere tijd te stabiliseeren. Zocals de kapitalisten voor sommige hunner producten een monopolie doorvoerden, om daarmee de prijzen op de markt beter in de hand te hebben, zoo trachten de vakvereenigingen de koopwaar van de arbeiders, de arbeidskracht, te monopoliseeren. Maar net zoo min als de monopolies der bezitters een waarborg voor het handhaven hunner prijzen is, net zoo min is het dit voor de vakvereenigingen. Bij het verlengen der collectieve contracten zet zich daarom de grondleggende verhouding van de waarde der arbeidskracht in verband met vraag en aanbod toch door.

Een typisch voorbeeld van de kracht, waarmee economische bewegingswetten zich doorzetten, wordt door de ontwikkeling van de arbeidsloonen in Rusland geleverd, waarbij tevens blijkt, dat het van geen belang is, of de arbeidskracht door de staat of door de particuliere ondernemers wordt gekocht. Omtrent dit russische loonpeil dient dan allereerst opgemerkt te worden, dat het algemeene peil omhoog moet gaan, doordat de intensiteit van de arbeid in alle takken van bedrijf toeneemt. Daarmee stijgt de waarde van de arbeidskracht over de geheele linie. Vervolgens dient in het oog gehouden te worden, dat daar nu pas de *v o r m i n g* van verschillende beroepen begint, doordat de industrialisatie een heele reeks nieuwe, vroeger onbekende beroepen doet ontstaan. Uit de homogene boeren massa begint zich een leger van ongeschoolde, half-geschoolde en geschoolde industriearbeiders te ontwikkelen. Dienovereenkomstig moet nu ook de *d i f f e r e n t i a t i e* van de loonen doorbreken, wat ook werkelijk het geval is. En deze tendenz tot toenemend verschil in loonen wordt nog verscherpt door de groote behoefte aan geschoolde arbeidskracht: de vraag is veel grooter dan het aanbod. De russische loonen ontwikkelen zich daarmee geheel volgens de wetten van de kapitalistische warenproductie. Volgens deze wetten moet het levenspeil van de russische massa's stijgen; niet omdat het communisme opgebouwd wordt, maar omdat de arbeidskracht als "waar" op de markt verschijnt in een zich pas industrialiseerend land. De arbeiders van de oud-kapitalistische landen zullen door deze ontwikkeling der loonen heel gemakkelijk op een dwaalspoor raken, doordat ze deze verheffing van het levenspeil maar al te lichtvaardig als de resultaten van "communistische opbouw" zullen zien!

In de oud-kapitalistische landen leiden dezelfde loonwetten tot het tegenovergestelde gevolg. Hier hebben we ettelijke geslachten beroepsarbeiders, die echter hun beroepskennis langzamerhand overbodig zagen worden door de steeds verder voortgaande

mechanisatie en specialisatie. Het huidige geslacht heeft dan ook geen alzijdige, grondige vakkennis meer, wat ook niet noodig is. De geschoolde arbeid is nu ten slotte niet meer dan een klein onderdeel van het vroegere beroep, waarvoor de opleidingskosten genivelleerd zijn. Dit proces openbaart zich in een n i v e l - l e e r e n d e r l o o n e n ; de verschillen in loon tusschen de vele categorieën arbeiders worden geringer; het verschil in loon tusschen de geschoolde, half-geschoolde en niet-geschoolde arbeid verliest aan diepte. De economische strijd der arbeiders, die in het bijzonder door de geschoolden gevoerd werd (VAKstrijd) heeft dit nivelleeringsproces niet kunnen verhinderen. Ook hier zetten de economische wetmatigheden zich met elementaire onweerstaanbaarheid door.

c. Aan de bovenste grens van het arbeidstempo.

De ontwikkeling van de kapitalistische warenproductie heeft dus ten opzichte van de waarde van de arbeidskracht verschillende, elkaar doorkruisende werkingen; sommige verlagen haar waarde, andere doen haar stijgen. Het voortschrijden der massaproductie om de productiekosten te verlagen, verlaagt tevens de waarde van de arbeidskracht, omdat de voor het levensonderhoud benodigde goederen in steeds korter tijd gemaakt worden. De specialisatie niveleert de opleidingskosten en doet de loongrenzen geleidelijk ineenvloeien: een verlaging van de geschoolde arbeidskracht. Maar deze dalende tendenzen werden in de opstijgende periode van het kapitalisme overschaduwed door de stijgende werking van de arbeidsintensiteit. In de laatste jaren is echter gebleken, dat in ieder geval voor groote deelen van de industrieële productie de toename van de intensiteit haar toppunt heeft bereikt, omdat ze stoot aan de grenzen van het menselijk uithoudingsvermogen. Dat het huidige tempo bij een 12 tot 14-urige werkdag, zooals het jonge kapitalisme deze kende, niet is vol te houden, weet ieder, die onder de tegenwoordige arbeidsmethoden gewerkt heeft. Maar het is reeds gebleken, dat zelfs een 8-urige werkdag de grenzen van ons kunnen bij het huidige tempo overschrijft. Dit is daaraan te zien, dat de moderne industrie geen arbeiders boven de 40 jaar gebruiken kan en deze "40-jarige grijsaards" dus uit het productieproces slingert.

Voor het kapitalisme als productiesysteem is deze toestand even funest als voor de arbeidende klassen. Want het betekent, dat het in een crisis steeds moeilijker wordt, een nieuwe winstbasis voor het kapitaal te vinden. 't Is een tendenz, die de duur van een crisis verlengt en de bloeiperiode verkort. Voor de arbeidende klassen betekent het, dat er aan een verheffing van het levenspeil uit hoofde van de toename van de arbeidsintensiteit in 't algemeen een einde gekomen is en de waarde der arbeidskracht zich voortaan alleen in dalende richting moet bewegen. "Op zichzelf beschouwd" behoeft dit nog niet tot een verlaging van het levenspeil te voeren, maar wil het alleen zeggen, dat verdere stijging uitgesloten is. Inderdaad ontstaat echter een geweldige daling van het levenspeil, echter uit heel andere oorzaken, die hier nog niet aan de orde zijn. Het gaat er hier alleen

om, de beweging der loonen af te leiden uit de beweging van de waarde der arbeidskracht.

Ook voor de oude arbeidersbeweging, die op een steeds verdere geleidelijk voortschrijdende verbetering van het levenspeil gericht is, is deze toestand noodlottig. Nu de dalende tendenzen in de waarde der arbeidskracht de overhand krijgen, is aan een verdere stijging van het levenspeil niet te denken. En dat niet, omdat de vakverenigingen "te zwak" zijn, niet omdat de vakverenigingen niet revolutionair genoeg optreden, maar omdat de bewegingswetten van de warenproductie zich niet laten doorbreken. Ook niet voor de arbeidskracht. De trusts en monopolie's kunnen ze TIJDELIJK doorbreken en monopoliewinsten maken, doordat ze een "waar" tijdelijk weten te beheerschen. Zoo zouden de vakverenigingen de prijs van de arbeidskracht tijdelijk boven de waarde kunnen doen stijgen, als ze in staat waren, er een monopolie voor door te voeren. Ieder weet echter, dat alleen al het bestaan van een werklozenleger dit monopolie verhindert.

Daarmee is de oude arbeidersbeweging van haar voedingsbodem losgeraakt, en kan ze alleen nog teren op de vroegere traditie's welke echter niet meer door de praktijk van het leven worden gevoed. Daarmee is haar doodvonnis geteekend..... al wordt het vonnis dan ook nog niet direct voltrokken!

III. DE BEWEGING VAN HET BEDRIJFSLEVEN .

a. Het raadsel.

Nadat we de algemeene drijvende kracht van de beweging der kapitalen in de jacht naar de gemiddelde productiviteit gezien hebben, moesten we nu onze aandacht aan de beweging van het bedrijfsleven geven. Zoals bekend vertoont het in z'n ontwikkeling geen rechte lijn, maar treedt er telkens na een periode van bloei een crisis in. Een goed deel van het bedrijfsleven komt tot stilstand, de arbeiders komen bij miljoenen zonder werk en het heele staatsapparaat raakt in moeilijkheden, doordat dit tenslotte uit het bedrijfsleven wordt gevoed. Het is een eigenaardig verschijnsel, dat met de snelheid van een onweer opkomt en ongeveer een klein jaar tot twee jaar duurt. Eigenaardig is het in tweeërlei opzicht: eerstens door de plotselinge verschijning (twee dagen vóór de ineensstorting der beurzen verklaarde de voorzitter van de New-Yorksche beurs in 1929, dat er voorloopig van een crisis geen sprake kon zijn!) en tweedens, doordat de zaken oogenschijnlijk beter gaan dan ooit. De bedrijven werken nog op volle kracht en een week later stooten ze duizende werklieden de straat op.

De ontwikkeling van het bedrijfsleven gaat dus niet gelijkmatig, maar voltrekt zich schoksgewijs, waarbij bovendien valt op te merken, dat de schokken elkaar in de loop der jaren sneller opvolgden. Bij 't begin der industrieële ontwikkeling na 1800, traden de crisissen om de 11 jaar op, welke periode steeds korter werd, zoodat ze nu om de 7 jaar verschijnen.

Feitelijk is de toestand dus nu zoo geworden, dat het bedrijfsleven van de ééne crisis in de andere tuimelt. Nauwelijks is de depressie overwonnen en zijn de bedrijven goed en wel op gang, of een nieuwe crisis ontwricht weer het heele maatschappelijke leven.

Ook met de v e r k l a r i n g der crisissen is het een eigenaardig géval. Heele bibliotheken zijn er over vol geschreven; het aantal crisistheorieën is legio en voor iedere nieuwe crisis vindt men er weer een nieuwe verklaring bij. En deze verwarring geldt niet alleen voor de bourgeoisie, maar evenzeer voor de arbeidersklasse: aan geen der beide fronten van kapitaal en arbeid kan men op een gemeenschappelijke opvatting inzake het ontstaan der crisissen wijzen! Maar ondanks dat is toch wel voor ieder der beide fronten een hoofdstrooming aan te geven waaromheen de verschillende opvattingen zich bewegen.

b. De crisisverklaring van de bourgeoisie.

Volgens de bezittende klassen zijn de crisissen geen noodzakelijk begeleidingsverschijnsel van de kapitalistische productie, maar vinden ze hun oorzaak eenerzijds in verschillende onvolmaaktheden van het systeem, die gaandeweg verbeterd moeten worden (bijv. contrôle op het emissiewezen) en anderzijds in de wispelturigheid der menschelijke natuur, waarop nu eenmaal geen peil te trekken is. De kapitalistische klassen komen zodoende tot een "psychologische" verklaring van de crisissen, die op het volgende neerkomt: In de crisis is de heele wereld met wanhoop geslagen en zit men in zak en asch. Maar dat kan toch niet eeuwig duren. En zoo ontstaat er dus na een tijd van malaise het vertrouwen, dat de bedrijvigheid zich weer zal gaan ontwikkelen, waardoor de leiders der productie weer war durven te ondernemen. Ze brengen de productie weer op gang, welk goede voorbeeld door andere ondernemers gevolgd wordt. Zoo ontstaat een zekere massa-psychose waarbij ieder in hoopvol vertrouwen zelf een schakel in de uitbouw der productie wordt, waardoor een nieuwe hoog-conjunctuur ontstaat. Maar ongelukkigerwijze kunnen de psychose van de hoop en het vertrouwen niet steeds aanhouden en daardoor groeit gaandeweg de angst, dat het wel weer eens mis kon gaan. Dit dempt de ondernemerslust, men onderneemt niets nieuws, maar wacht de gang van zaken af, wat echter tot gevolg heeft, dat in alle takken van bedrijf een stagnatie intreedt. Dit is voldoende motief, dat een algemeene angst voor de crisis zich van de leiders van het bedrijfsleven meester maakt, zoodat zoo spoedig mogelijk de aanwezige voorraden van de hand gedaan worden: de crisis is dan weer bereikt! Het "Handelsblad" van 26 Oct '29 beschreef het ontstaan der huidige crisis als volgt:

"In het kort was het verloop aldus: nadat het bedrijfsleven de ergste gevolgen van de na-oorlogscrisis te boven was, werd een moderniseering en rationaliseering van de productie op groote schaal aangevat, om langs deze weg tot economisch herstel te geraken; het v e r t r o u w e n keerde terug, het lange tijd werkeloos gebleven kapitaal werd in ruime mate ter beschikking gesteld, de productie breidde

zich uit, de werkloosheid verminderde..... Doch allengs werden de beschikbare kapitalen geringer. Om van de nog bestaande h a u s s e - s t e m m i n g op de beurs te profiteeren, werden in Amerika nog haastig enorme kapitaaluitbreidingen doorgevoerd. De credietschaarschte werd acuut en allengs begon het v e r t r o u w e n in de beurspositie te verzwakken en zoo ontwikkelde zich een ernstige crisis." (Spatieeringen van ons -P.I.C.-)

c. De crisisverklaring van de arbeidende klassen.

Als men een beschouwing over de oorzaken van crisissen in de arbeiderspers leest, dan valt het direct op, dat hier veel minder met productiecijfers enz. gewerkt wordt dan in de kapitalistenpers het geval is. Hierin openbaart zich al een verschil in opvatting omtrent het ontstaan der crisissen. De bourgeoisie heeft alleen een psychologische en geen economische verklaring van het vraagstuk, zoodat ze aan de oppervlakkige verschijnselen van den dag, aan productiecijfers, goudbeweging enz. wil laten zien, waardoor het vertrouwen gewekt werd en waardoor de angstpsychose ontstond. De arbeidende klassen hebben echter wel een algemeene economische theorie, waarmee ze de crisissen meenen te kunnen verklaren, zonder van dergelijk uitgebreid cijfermateriaal gebruik hoeven te maken; ze leiden de crisissen af uit het wezen, uit de innerlijke bewegingswetten der kapitalistische productie.

Toch maken de arbeidende klassen het zich wel een beetje al te gemakkelijk, door de OVERPRODUCTIE tot het zwaartepunt van hun crisisbeschouwing te maken. Nu is dat inderdaad heel verleidelijk, omdat het zoo aantrekkelijk eenvoudig is. Want nietwaar, de ondernemers breiden in de jacht naar de winst hun productie voortdurend uit, om een zoo groot mogelijk deel van de markt te bestrijken. Ten slotte is de productiecapaciteit dan zoo enorm gegroeid, dat de fabrieken veel meer hebben geproduceerd dan de markt kan opnemen. De maatschappij stikt als het ware in de overvloed van product en de crisis treedt door gebrek aan afzetgebied in. En zelfs het verkorten van de productieperiode van 11 op 7 jaar vindt een aannemelijke verklaring, als men in het oog vat, dat de machines in korte tijd zulke massa's product kunnen voortbrengen, dat de overproductie nu sneller bereikt wordt, dan vroeger het geval was.

Deze opvatting vinden we veelal uiteengezet in een betoog dat schijnbaar op de marxistische waarde- en meerwaardetheorie berust, maar dat er bij nader onderzoek toch niet zoo heel veel mee te maken heeft. Daarbij gaat men dan uit van het onbetwistbare feit, dat het kapitalistische bedrijfsleven op uitbuiting van de arbeidende klassen berust. De arbeiders krijgen slechts een deel van de opbrengst der maatschappelijke productie, terwijl de bezittende klassen in al haar schakeeringen de rest krijgen. Deze verbruiken het ten deele voor eigen levensonderhoud, ten deele steken ze het opnieuw in de productie. De productie groeit daarbij aldoor meer en het noodloobte is, dat de productie sneller groeit dan het verbruik, zoodat te eeniger tijd een overproductie moet ont-

staan. Als voorbeeld van deze crisisbeschouwing vestigen we de aandacht op een artikel van de bekende fransche econoom LOUZON in "Klassenstrijd" No:12, jaargang 1929, omdat deze zienswijze hier zoo duidelijk is geformuleerd.

"Gedurende vrij lange tijd - zegt Louzon - zal de disharmonie tusschen de groei van de productie en die van het verbruik kunnen voortgaan, zonder dat de overproductie zal verschijnen" doordat in de bloeiperiode zeer veel arbeiders bezig zijn met het bouwen van nieuwe fabrieken. "Maar als het moment komt dat de nieuwe fabrieken, die voor het verbruik produceeren, gereed zijn, komt men plotseling tot de ontdekking, dat degenen, die ze zouden kunnen kopen, de kapitalisten, ze niet noodig hebben, omdat zelfs Rockefeller er geen twee magen op na houdt en degenen, die de artikelen zouden noodig hebben, de loontrekkenden, ze niet kunnen kopen, omdat hun salaris het niet toelaat. D a n i s d e o v e r p r o d u c t i e , d e c r i s i s b e r e i k t ."

"de productie groeit sneller dan het verbruik". Louzon constateert dus, dat er feitelijk altijd een disharmonie, een wanverhouding, tusschen productie en verbruik ontstaat, die echter pas op een bepaald punt zoo groot wordt, dat ze zich in een overproductie openbaart. De productie stijgt sneller dan de consumptie, doordat de arbeidende klassen worden uitgebuit.

Hoe eenvoudig en aannemelijk deze verklaring ook lijkt, toch meenen we voldoende gronden te kunnen aanvoeren, om te doen zien, dat er toch iets niet in de haak wezen moet. Zoo zou bijvoorbeeld de crisis niet zoo spoedig uitbreken, als de uitbuiting van de arbeidende klassen geringer is, omdat de productie dan niet zooveel sneller zou groeien dan het verbruik. Of de crisis zou verder worden verschoven, als de kapitalisten meer geld zouden verbrassen en minder als nieuw kapitaal in de productie beleggen; ook dan zou de productie langzamer toenemen en het verbruik sneller. Ook loonsverhoogingen zouden de werking hebben, dat de crisis minder spoedig tot stand komt. En ook zou de crisis, als deze er eenmaal is, het snelste overwonnen worden, als de loonen werden verhoogd, of de arbeidstijd werd verkort. (Natuurlijk met behoud van hetzelfde loon). Inderdaad worden dergelijke oplossingen tot opheffing van de crisis aan de hand gedaan. In het bijzonder de vakbeweging is er sterk in. En verleden jaar kreeg deze een ongedachte steun van de petroleumkoning Sir Henri Deterding, die er op aandrang, maatregelen te nemen, dat de loonen in de verschillende landen stijgen, waardoor de vraag naar verschillende artikelen weer zal toenemen en de werkloosheid geleidelijk zal verminderen. (Zie "Handelsblad" 19 Sept. '31)

Maar de bourgeoisie als klasse is verstandiger. Al heeft ze geen economische theorie van de crisissen, ze weet uit de praktijk toch heel goed, hoe ze tot nu toe de crisissen te boven kwam: door verscherping van de uitbuiting, verlaging der loonen, verlenging van de arbeidsdag! De o v e r p r o d u c t i e wordt overwonnen door de arbeidende klassen m i n d e r te laten verbruiken! Dit feit alleen wijst er reeds op, dat er met die eenvoudige, aannemelijke verklaring iets niet in orde moet zijn.

d. De marxistische
crisisverklaring.

De marxistische waarde- en meerwaardetheorie verklaart de crisissen niet uit een ongelijkmatige groei van productie en verbruik, niet uit een "overproductie", maar uit de daling van de rentabiliteit van het in de productie belegde kapitaal, welke zich in iedere productiecyclus opnieuw voltrekt. Ook bij de huidige crisis trad deze daling van de rentabiliteit duidelijk op de voorgrond. Ondanks de ongekeerde bloei van het bedrijfsleven in Amerika waren de uitgekeerde dividenden der industrieële bedrijven in het laatste jaar van de bloei heel laag. De leidende industrieën (spoorwegen, allerlei industrieële ondernemingen, openbare nutsbedrijven en petroleumindustrie) keerden gemiddeld slechts 4.9 % uit. Rekent men de spoorwegen er af, dan was het gemiddelde dividend slechts 4.37 %. En dat terwijl de bedrijven volop werkten! ("Hbl." 9 Nov. '29)

Ter volkoming van misverstand dienen we in het oog te houden, dat deze afname van de rentabiliteit in het bijzonder geldt voor het industriekapitaal. Voor het bankkapitaal geldt een toename van de rentabiliteit, welke echter gaat ten koste van de industrieële kapitalisten. Aangezien de productie echter de bestaansbodem van het kapitalistisch bedrijfsleven is, beslist ten slotte de daling van de rentabiliteit van het industriekapitaal tevens over het lot van het bankkapitaal.

Het dalen van de rentabiliteit gedurende de bloeiperiode is een verschijnsel, waarop door de burgerlijke schrijvers reeds herhaaldelijk de aandacht gevestigd is. W.C. Mitchell toont het in "Business Cycles" aan voor Amerika, Stamp laat het zien voor Engeland bij zijn onderzoek van de crisissen tusschen 1880 en 1914, J. Lescure onderzoekt de crisissen in Frankrijk tusschen 1874 en 1919 en constateert:

".....het streven naar de winst vormt de drijfkracht van het heele organisme..... Het voorafgaan van het terugloopen van de winst schijnt ons overtuigend bewezen te zijn." (Zie: "Akk. und Zusammenbr. gesetz des kap. Systems" - H. Grossmann blz. 124)

Nu hoeft het dalen van de winst op zich zelf nog niet tot een crisis te leiden. De kapitalisten zouden toch zeker liever doorwerken bij een matige winst van 4 %, dan een groot deel van hun kapitaal in een crisis verloren te zien gaan. We zullen daarom bij onze verdere beschouwingen zien, waardoor het werken bij zulk een matige winst onmogelijk wordt, we zullen zien, hoe deze daling van de winst ten slotte het bedrijfsleven ineens doet storten. Het is nu echter voldoende vast te stellen, dat de grondslag van het bedrijfsleven, DE WINST, ondergraven wordt gedurende de productie. We moeten er echter met de meeste nadruk op wijzen, dat dit niet beteekent, dat de h o e v e e l h e i d winst afneemt. In de regel zal dat niet het geval zijn. Want het ligt voor de hand, dat met het toenemen der bedrijvigheid vele fabrieken weer op volle capaciteit komen te werken.

Ook het nieuw toegevoerde kapitaal, dat zich zeker van de nieuwste technische hulpmiddelen voorziet, werpt nieuwe winsten af. De kapitalistische winstmolen begint dus niet langzamer te draaien, maar juist sneller. De praktijk toont dan ook, dat de h o e v e e l h e i d winst van jaar tot jaar toeneemt. Dit blijkt het best uit de sommen, die ieder jaar door bemiddeling van de beurs en de banken opnieuw in het bedrijfsleven gestoken worden. Als illustratie nemen we de kapitaalsuitbreidingen, die in Amerika zijn doorgevoerd. (Buitenlandsche uitgiften zijn hierin niet opgenomen.)

In 1927	nieuw opgenomen.....	6189	millioen dollar.
In 1928	nieuw opgenomen.....	6600	" "
In 1929	(alleen in de eerste 9 maanden)....	8062	" "

In deze getallen zitten verschillende "onreinheden", die ons echter niet hinderen, omdat we alleen willen aangeven, dat ieder jaar meer kapitaal op de markt gecooïd wordt, om belegging te zoeken. Als zoodanig zijn ze heel goed bruikbaar. Ieder jaar wordt meer kapitaal beschikbaar gesteld, wat alleen mogelijk is, als ieder jaar meer winsten uit de arbeiders gehaald worden.

Uit deze stand van zaken blijkt duidelijk, dat we met het versmallen van de winstbasis, of met het dalen van de winst, n i e t bedoelen, dat de bezittende klassen minder winst krijgen. Integendeel: 't aantal millionairs zal toegenomen zijn, de statistiek van de inkomstenbelasting zal een vermeerdering van het inkomen van de kapitalisten te zien geven. Nog sterker: juist op het oogenblik, dat de arbeidende klassen nog nooit zooveel winsten voortbrachten, juist als de h o e v e e l h e i d winst tot haar maximum gestegen is, stort het bedrijfsleven in puin, doordat het van zijn winstbasis is losgeraakt. Het dalen van de winst wil alleen zeggen, dat de winsten i n v e r h o u d i n g t o t h e t w e r k z a m e k a p i t a a l dalen, of m.a.w. het winst p e r o e n t a g e daalt. De winsten groeien wel van jaar tot jaar, maar HET WERKZAME KAPITAAL GROEIT NOG SNELLER.

Waardoor moet nu het economisch leven ineens storten door een tekort aan winsten? Gemeten naar de h o e v e e l h e i d zijn ze toch grooter dan ooit te voren! En wat kan het de kapitalisten ten slotte schelen, of het winstpercentage daalt, als ze in harde guldens MEER in handen krijgen? Wat beteekent ten slotte de daling van de rentabiliteit als de winstmassa toeneemt?

Dit vraagstuk vindt zijn oplossing, als we de maatschappelijke functie van de winsten in het oog vatten. Want zooals we reeds zagen, dient de winst niet alleen tot het levensonderhoud van de kapitalisten, maar vervullen ze tevens de taak, de oude kapitalen opnieuw te bevruchten, of in 't algemeen de productie uit te breiden. Of: het beleggingzoekende kapitaal is de ammunitie, waarmee de individuele kapitalen de onderlinge strijd om het bestaan voeren. Het telkens opnieuw toevoeren van kapitaal is een levensvoorwaarde voor het bedrijfsleven (de jacht naar de maatschappelijk gemiddelde productiviteit) en ook het tempo, waarin dit nieuwe kapitaal belegd wordt, valt buiten de "vrije wil" der ondernemers. Om een geregelde voortzetting van het bedrijfsleven mogelijk te maken, is het daarom in ieder geval noodzakelijk, dat er in de maatschappij voldoende winsten gemaakt worden, OM DEZE BEIDE

FUNCTIE'S TE VERVULLEN. Als de winsten te gering zijn, dan betekent dit alleen, dat ze niet toereikend zijn, om hun maatschappelijke taak tot verdere instandhouding der kapitalistische productie te volbrengen.

Ziedaar de eigonaardige tegenstelling, dat ondanks het jaarlijks aangroeien van de winststroom, de h o e v e e l h e i d winst nochtans té klein wordt voor de voortzetting van het bedrijfsleven. De zaak is deze, dat er voortdurend meer kapitaal in het bedrijfsleven gestoken moet worden, om het oude te bevruchten. Als bijvoorbeeld een kapitaal van 100 miljoen met 10 % uitgebreid moet worden, moeten de bezittende klassen daartoe 10 miljoen van haar winsten beschikbaar stellen. Maar een kapitaal van bijvoorbeeld 1000 miljoen eischt al 100 miljoen van haar winsten, om een dergelijke uitbreiding te voltrekken. Het ieder jaar toenemen van werkzaam kapitaal betekent daarom meteen, dat ieder jaar groter sommen voor uitbreiding beschikbaar moeten zijn.

In verband met de grootere financiële eischen, die het bedrijfsleven in de loop van een productieperiode gaat stellen, is het dalen van het winst p e r c e n t a g e , dat op zich zelf niets verontrustends heeft, hoogst bedenkelijk, ja noodlottig. Want het dalen van het winstpercentage betekent, dat de winsten ten opzichte van het functioneerend kapitaal achterblijven. Het is de uitdrukking van het feit, dat het werkzame kapitaal sneller toeneemt dan de winsten. En omdat de kapitaaluitbreidingen der ondernemingen n i e t bepaald worden naar de in de totale maatschappij behaalde winsten, maar wel naar het reeds aangewende kapitaal, moet een steeds grooter deel van de winsten voor uitbreiding beschikbaar zijn.

Aan deze inwendige tegenstelling, de steeds grootere behoefte aan kapitaal (dat is aan de in de maatschappij reeds behaalde winsten) ven 't betrekkelijk dalen van de winst gaat het bedrijfsleven ten slotte kapot. Hoe groot de HOEVEELHEID winst ook geworden is, er is niet voldoende om de strijd der kapitalen voort te zetten. De winsten zijn onvoldoende geworden, om hun maatschappelijke taak verder te kunnen vervullen.

Naar onze opvatting ontstaat de crisis dus op heel andere wijze, dan gewoonlijk wordt aangenomen. Het is niet de "overproductie", doordat de anarchie der kapitalistische productie van alles te veel geproduceerd heeft, maar ze ontstaat, doordat het kapitaal sneller groeit dan de uitbuiting. De uitbuiting neemt wel toe, maar ze neemt niet snel genoeg toe. Bij onze verdere beschouwingen zullen we dan ook zien, dat de stagnatie in het bedrijfsleven optreedt, als er nog geen sprake is van een overproductie.

e. Het herstel.

Als de eigenlijke oorzaak van de crisis is vastgesteld, dan is de genezing ook direct duidelijk. De oorzaak is, dat de arbeiders het telkens vergrootte kapitaal niet voldoende kunnen doen rendeeren bij de geldende stand der techniek, loonen en werktijden. Men zou kunnen zeggen, dat het werkzame kapitaal te groot is in verhouding tot de opbrengst, of men kan zeggen, dat de arbeiders een te groot deel van het maatschappelijk product verbruiken. Dat is precies hetzelfde, alleen vanuit een andere ge-

zichtshoek bekeken. De genezing is dus: HERSTEL VAN DE RENTABILITEIT. Dit kan op twee manieren gebeuren: 1e, door verlaging van de productiekosten (concentratie der productie, rationalisatie, verlaging van het levenspeil van de loonarbeiders, verlenging van de arbeidsdag); 2e, door vermindering van het maatschappelijk werkzame kapitaal. De tweede methode gaat ten koste van de bezittende klassen. Door de crisissen gaan vele ondernemingen failliet, andere schrijven een aanzienlijk deel van hun aandelenkapitaal af. Het resultaat is in ieder geval, dat het totale maatschappelijke kapitaal dat nog in het bedrijfsleven steekt, aanzienlijk geringer wordt, waardoor de winsten weer voldoende worden, om het te doen renderen. Is het proces van verscherping der uitbuiting en reductie van kapitaal ver genoeg voortgeschreden, dan kan de productie weer beginnen. De strijd om het arbeidsloon in crisistijd komt dus hier op neer, wie het gelag betalen zal. Hoe beter de arbeidende klassen hun levenspeil weten te handhaven, des te grooter moet de kapitaalvernietiging zijn en hoe meer de kapitalisten het levenspeil omlaag kunnen schroeven, des te meer redden ze van eigen inboedel, des te minder hoeven ze van hun kapitaal af te schrijven. Het "Handelsblad" van 28 November '31 schreef:

"In het kapitalisme is het faillissement geen toeval-
 lig verschijnsel, maar een noodzakelijk regelaar van het econo-
 misch evenwicht. Faillissement van een ondernemer komt niet
 slechts voor, wanneer hij niet in staat is, zijn zaken te be-
 heeren, maar ook als een wanverhouding in een tak van produc-
 tie is ontstaan. De algemeene beteekenis van een bankroet
 is het elimineeren (opheffen - P.I.C.) van ondernemingen, wel-
 ker bestaan economisch niet meer gerechtvaardigd is, de aan-
 passing van de productie aan de omstandigheden of het
 brengen van een onderneming op een
 juiste kapitaalbasis. ALLE KUNSTMATIGE
 MIDDELEN HIERTEGEN VORMEN DE GROOTSTE HINDERNIS VOOR
 EEN GEZONDMAKING EN EEN OVERWINNING DER CRISIS."

f. Overzicht.

De schoksgewijze ontwikkeling van het bedrijfsleven ont-
 staat door de beweging van de rentabiliteit van het kapitaal.
 Als het kapitaal na een crisis een nieuwe winstbasis gevonden
 heeft door verlaging van het levenspeil, rationalisatie en ka-
 pitaalvernietiging is de rentabiliteit van het industriekapitaal
 het grootst. D.w.z. niet naar de hoeveelheid winst, maar naar
 het winstpercentage. Door het voortdurend nieuw kapitaal in het
 bedrijfsleven gooien neemt de bedrijvigheid toe en stijgt de hoe-
 veelheid winst. Maar deze winst daalt in verhouding tot het veel
 grotere kapitaal. De winstvorming blijft bij het kapitaal achter.

De daling van de rentabiliteit gedurende een productie-
 periode vindt haar oorzaak in de jacht om de winst, in de strijd
 om het bestaan der kapitalen. En daarom is het verschijnsel onver-
 brekelijk verbonden met het privaatbezit aan productiemiddelen. De
 strijd der kapitalen voltrekt zich in de jacht naar de gemiddelde